

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ІСТОРІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ»

Ступінь освіти
Освітня програма

Бакалавр
Філософія

Тривалість викладання	3–12 чверті
заняття:	з 2 по 6 семестр
лекції:	2-ий семестр 3 години на тиждень 3-6-ті семестри 2 години на тиждень
практичні:	2 години на тиждень
Кількість кредитів ЄКТС	21,5 (645 годин)
Мова викладання	українська

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»:

<https://do.nmu.org.ua/course/index.php?categoryid=47>

Кафедра, що викладає	Філософії і педагогіки
----------------------	------------------------

ВИКЛАДАЧІ:

Шабанова Юлія Олександрівна,
Доктор філософських наук, професор
Завідувачка кафедри філософії і педагогіки,

E-mail: Shabanova.Yu.O@nmu.one

Консультації: за окремим розкладом, погодженим зі здобувачами вищої освіти, ауд. 117;
лекції та практичні заняття проводяться відповідно до розкладу.

Аляєв Геннай Євгенович
Доктор філософських наук, професор,
Професор кафедри філософії і педагогіки,

E-mail: Aliaiev.G.Ye@nmu.one

Консультації: за окремим розкладом, погодженим зі здобувачами вищої освіти, ауд. 116;

Осипов Анатолій Олександрович
Доктор філософських наук, професор,
Професор кафедри філософії і педагогіки,

E-mail: Osypov.a.o@nmu.one

Консультації: за окремим розкладом, погодженим зі здобувачами вищої освіти, ауд. 116
лекції та практичні заняття проводяться відповідно до розкладу.

. Тарасова Наталія Юріївна
Кандидат філософських наук, доцент,
Доцент кафедри філософії і педагогіки

E-mail: Tarasova.N.Yu @nmu.one

Консультації: за окремим розкладом, погодженим зі здобувачами вищої освіти, ауд. 116.
лекції та практичні заняття проводяться відповідно до розкладу

1. Анотація до курсу

Історія європейської філософії – обов'язкова дисципліна навчального плану підготовки бакалаврів за освітньою програмою «Філософія». Інтегральний курс, який охоплює всі основні періоди та напрямки європейської філософії від стародавніх часів до сучасності. Курс складається з 5 модулів: Антична філософія, Філософія середніх віків та Відродження, Філософія модерну, Німецька класична філософія, Некласична філософія другої половини XIX ст. – початку XX ст.). Курс формує цілісне уявлення про історію філософії як фундаментальну складову європейської культури в її історичному розвитку та сучасному значенні.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета - вивчення та аналіз студентами основних закономірностей становлення і розвитку найважливіших течій і концепцій історії європейської філософії від Античності до початку XX століття, формування компетентностей щодо розуміння логіки та змісту історико-філософського процесу періодів Античності, Середньовіччя та Відродження, Модерну, а також щодо усвідомлення змісту німецької класичної філософії в її різних концептуальних проявах і особистісних формах та щодо осягнення специфіки неklasичного типу філософування та його місця в європейській історії філософії.

Завдання курсу:

- ознайомити здобувачів вищої освіти з методологією історико-філософського дослідження;
- виявити зв'язок між різними етапами історії європейської філософії та її різними напрямками;
- визначити соціо-культурні чинники філософського знання та його роль у культурі та соціумі;
- навчити здобувачів вищої освіти опрацьовувати історико-філософські джерела та літературу, шукати та обробляти необхідну для історико-філософського аналізу інформацію;
- навчити здобувачів вищої освіти критично осмислювати філософські, наукові, публіцистичні та інші тексти та ідеї на підставі досвіду кращих досягнень європейської філософії.

3. Результати навчання:

Розуміти передумови виникнення філософського знання та його природу, у порівнянні із міфологічним мисленням, релігійною вірою чи науковим знанням.
Розуміти історичні процеси зміни предмету філософії та розгалуження філософського знання, формування окремих філософських дисциплін.
Володіти філософською термінологією, зокрема, враховуючи її етимологію; знати походження філософських термінів та понять і їх еволюцію; знати та аналізувати основні терміни та поняття філософії Античності, філософії Середньовіччя та Відродження, філософії Модерну, німецької ідеалістичної філософії, неklasичної філософії другої половини XIX – початку XX ст.
Бути обізнаним у класичних формах культури Античності (міфологія епос, лірика, драма), які мають важливе значення для розуміння античного світогляду.
Знати основні етапи, школи і персоналії античної філософії, учвидослювати її значення колиски європейської філософії і культури.
Знати основні етапи, школи і персоналії філософії Середньовіччя, усвідомлювати її теоцентричний характер.
Знати основні напрямки і персоналії філософії Відродження, розуміти процеси формування

антропоцентричної світоглядної парадигми
Знати основні напрямки і персоналії філософії Модерну у контексті розвитку наукової революції XVII ст. і доби Просвітництва XVIII ст.
Оволодіти понятійно-категоріальним змістом німецької ідеалістичної філософії у відповідності до етапів її історичного розвитку, а також колом онтологічних, гносеологічних, естетичних і антропологічних проблем, що розроблялись її видатними представниками.
Розрізняти методологічні підходи та концептуальний зміст класичної та некласичної парадигми європейської філософії; визначати головні особливості філософських течій XIX–XX ст. та відмінності між ними (виходячи з базової диференціації між англосаксонською та європейсько-континентальною філософськими парадигмами); орієнтуватися в напрямках некласичної філософії.
Вміти виділити субстрат та спадок філософії попередніх епох чи світоглядних парадигм у філософських текстах наступних часів, розуміючи процеси ремінісценції та філіації філософських ідей зі змінами історичних епох.
Аналізувати першоджерельні філософські тексти різних періодів історії європейської філософії.
Орієнтуватись в дослідницькій літературі, присвяченій різним періодам історії європейської філософії.
Виконувати самостійні реферативні розвідки з теоретичних проблем, що виникали в історичному процесі розвитку європейської філософії.
Враховувати знання змісту європейської філософської думки в її історичному контексті в розумінні проблем сучасного духовного розвитку суспільства
Визначати вузлові моменти сучасної філософії, що беруть початок в різні періоди історії європейської філософії; визначати значення європейської філософії в її історичному контексті для перспектив розвитку вітчизняної філософської думки

4. Структура курсу

Модуль 1. Антична філософія (2 семестр), доц. Тарасова Н.Ю.	
Лекції	
1	<p>Історія філософії та її роль в розвитку мислення Історія філософії і розвиток здібності мислити. Парадигми мислення. Мислення первісних народів. Загальне, особливе, окреме в мисленні. Міфологічне мислення та його особливості. Філософія античності та її роль в розвитку філософського мислення.</p>
2	<p>Проблема походження давньогрецької філософії Перехід від міфологічного образу до поняття. Сутність міфу в його відношенні до пізнання. Антична космологічна міфологія як передфілософія Давньої Греції. Орфіки. Сім мудреців. Виникнення філософії в розумінні античних філософів</p>

3	<p>Питання субстанції в натурфілософії Мілетської школи</p> <p>Речовинне першоначало води Фалеса, уявлення про одухотвореність усього. Апейрон (безмежне) Анаксимандра - джерело усього суцього.</p> <p>Космологічні уявлення про три кола (зірок, Сонця, Луни), місце у Всесвіті Землі та конусоподібну її форму.</p> <p>«Анаксимандрове питання». Апейрос (повітря) Анаксімена. Повітря й згущення, утворення інших речовинних начал світу. Дихання світу, людська душа як дихання. Виправлення космології Анаксимандра. Дискподібна модель Землі.</p> <p>Вчення Геракліта Ефеського про незнищуваний, вічний вогонь як умову вічної змінюваності світу. Наївна діалектика. Вчення про війну як боротьбу і єдність протилежностей. Логос - світовий закон вічності й не знищення буття, постійності змін у природі.</p>
4	<p>Ранній піфагореїзм</p> <p>Учення Піфагора про число, космічну гармонію й «музику небесних сфер». Теологічна містика чисел у світобудові, природі й людині. Колоподібна вогняна модель світу. Пустота й речовинність. Космічна й людська музика. Вчення про душу й метемпсихоз.</p> <p>Філолай з Кротону. Фантастичність системи світу : рух Землі, Центральний вогонь, Антиземля, Земля, Місяць, Сонце та п'ять планет.</p> <p>Трактат «Про природу» : визначення гармонії, консонансів, дисонансів. Розрахунок «великого року». Вчення про Божество як вищу субстанцію.</p>
5	<p>Вчення про Єдине Елейської школи</p> <p>Вільнодумство Ксенофана з Колофону. Критика Гомера й Гесіода, антропоморфізму давньогрецької міфології. Теологія й космологічний монізм Єдиного Ксенофана.</p> <p>Учення про істину та учення про думку Парменіда. Заперечення існування множинності, пустоти (не-існування), руху. Єдине як колоподібне, вічне, не виникле, нерухоме, не знищуване, речовинне буття. Тотожність думки й предмету думки. Оманливість чуттєвого сприймання світу. Критика вчення Геракліта. Метафізика і фізика Парменіда.</p> <p>Апорії Зенона Елейського «Летюча стріла», «Ахіллес і черепаха». Аргумент «Стадій». Математичний метод «доказу від протилежного», дихотомії. Доказ суперечності мислення й чуттєвості у сприйманні. Не мислимість руху, множинності, порожнечі. Ідеалізм Мелісса з Самосу. Нове осмислення твердження Парменіда про кінцевий радіус колоподібного Єдиного. Світ безкінечний та безтілесний.</p>
6	<p>Механіцизм Анаксагора Афіньського й Емпедокла з Сіракуз</p> <p>Спадкоємність Анаксагора з елеатами та Анаксеменом. Світ не виниклий, незнищуваний, вічний, безмежний.. Гомеометрії (подібнчастні) – субстанційне «насіння усіх речей». Реальність множинності й руху. Безкінечність розподілу «рівнчастних» речовинних начал й одиничність рухомої сили. Безмежність Всесвіту. Нус Анаксагора – матеріальна механічна діюча сила. Нус як доцільна діяльність впорядкування хаосу речовинних часток. Математичні й астрономічні відкриття Анаксагора – передбачення метеоритів. Вільнодумство щодо божественного походження небесних світил й засудження Анаксагора. Космологія й вчення про пізнання Анаксагора. Сприймання протилежного – протилежним. Вчення про пасивність чуттєвого сприймання, про роль руки в розвитку людського розуму.</p>
7	<p>Атомістичний матеріалізм Левкіппа й Демокріта</p> <p>Атоми й розподіл порожнечю. Вічність, не знищуване буття, неподільність, не проникненість та безкінечний рух як властивості атомів, безліч форм та комбінацій взаємодії, речовинність, недосяжність для чуттєвого сприймання, уможливне осягнення. Уявлення про не існування якісних властивостей речей. Вічність часова й</p>

	<p>вічність матеріальних начал як умова необхідності усіх природних процесів. і випадковість . Механістичне уявлення про необхідність як «спротив, рух та удар матерії». «Вихор» - причина виникнення речовинного світу. Заперечення випадковості, штучний характер пояснення випадковості. Психологічне вчення про атомарну побудову тіла й душі та їх руйнацію, про смертність душі й тіла. Матеріальне повітряне тлумачення природи богів як образів і тонкої матерії. Вчення про людину й культуру, про мову. Етика й політика, Добродетності, захист демократичного устрою.</p>
. 8	<p>Софістика та софісти. Сократ і сократичні школи Софісти та їх суперечлива роль в розвитку філософського мислення. Старші й молодші софісти. Антропологічний поворот та початок формування логіки в філософії софістів. Релятивізм та скептицизм софістичного вчення. Філософія Сократа. Образ Сократа в ранніх і пізніх діалогах Платона, в творах Ксенофонта. Етика як вчення про мистецтво жити. Тотожність знання й добродетності. Чотири добродетності. Діалектика Сократа. Маевтика – сократична індукція. Метод надання загального визначення сутності речей. Надання поняття про справедливість, мужність, прекрасне в діалогах Платона «Лакхес», «Гіппій Великий», «Бенкет», «Держава». Сократичні школи. Мегарська школа про загальне. Софізми Евбуліда. Кінічна школа про одиничне. Антісфен, Діоген Синопський про цінність свободи, самообмеження, самодостатності, неосвіченості, життя згідно природі. Кіренаїки про загальне. Арістип про гедонізм як принцип щасливого життя.</p>
9	<p>Загальна характеристика філософії Платона. Життя й періодизація творів Платона, Академія. Об'єктивне ідеалістичне вчення Платона про ідеї в діалогах «Бенкет», «Парменід», «Федр». Ознаки платонівського визначення ідеї (виду, ейдосу). Протилежність «причетним» до ідеї чуттєвим речам.. Ієрархічність з ідеєю Блага на вершині (Благо, Істинне, Прекрасне, Справедливе), телеологізм вчення. Платонівське розуміння Блага як Бога. Видові й родові поняття. Діалектика як мистецтво досягнення взаємодії й визначення родових й видових понять, сягання їх сутності. Діалектика як метод сходження через гіпотези до начал, відшукування у множині одного, єдиного, загального та метод розподілу родів на види. Теорія пізнання й вчення про душу. Визначення філософії й філософа. Аналіз знання, спростування трьох невірних поглядів про тотожність знання з чуттєвим сприйманням, правильною гадкою, правильною гадкою із смыслом. Вчення про пригадування (анамнезис) як пов'язування думок в міркуванні людської душі. Діалектика як вчення про протиріччя в думках про предмети, на досягнення істини, як рух від не істинного – до істинного, як шлях сходження від нижчих понять до вищих, перевірки гіпотез. Вчення Платона про ідеальну державу (утопія). Чотири погані типи державного устрою – тимократія, олігархія, демократія, тиранія та людина. Форми держави й чотири цінності на чолі з справедливістю. Відповідність трьох головних соціальних страт (філософів, воїнів, землеробів - ремісників) – трьом складовим душі (розумної, вольової, чуттєвої).</p>
10	<p>Загальна характеристика філософії Аристотеля. Життя і твори, Лікей. «Метафізика». Критика теорії ідей Платона. Чотири спростування 1- ідеї як самобутнього буття, відокремленого від чуттєвих речей, не пригідного для пізнання речей та їх буття; 2- не пригідності ідей для чуттєвого буття речей; 3- необхідність другого світу ідей, теорія «третьої людини»; 4- неможливість пояснення руху, становлення, змін, руйнації предметного світу; Онтологія Аристотеля і вчення про відношення між поняттями і чуттєвим буттям. Поняття субстанції як самобутнього буття. Розуміння світу як численної множини</p>

	<p>одиничних субстанцій в єдності матерії й форми. Вчення про матерію.</p> <p>Вчення про чотири причини як начала буття – матеріальну, формальну, дієву, цільову.</p> <p>Вчення про види руху – зовнішньо рухомий, саморухливий, нерухомий.</p> <p>Вчення про Першодвигун світу як форму форм, нерухомий, безтілесний рушій усіх змін у предметному світі, мислення про мислення. Першодвигун – Бог як саморухливе буття, найвища вічна споглядальна дійсність чистого мислення.</p> <p>Фізика й космологія Аристотеля. Вчення про види руху – збільшення-зменшення, якісні зміни (перетворення). Виникнення – знищення, пересування в просторі. Фізика елементів. Телеологія. Вчення про душу як мету. Геоцентрична система.</p>
11	<p>Учення Аристотеля про пізнання.</p> <p>Відмінність науки від мистецтва. Наукове знання як знання про буття. Мистецтво як виробнича й практична діяльність. Наука – теоретична діяльність, споглядання, умоглядність. Завдання науки – загальне, необхідне, достовірне знання.</p> <p>Предмет знання й знання предмета. Головні риси наукового знання – доказовість, здібність пояснення, поєднання єдності й поступовості пояснення. Поняття редукції – зведення до начал. Ієрархія наук за принципом зростання абстрактності (Арифметика – геометрія, гармоніка – фізика, математика-фізика)..</p> <p>Логіка Аристотеля. Органон, аналітика, наука про умовивід та доказ. Завдання логіки – дослідження методів зведення відомого положення до пояснювальних елементів.</p> <p>Питання про метод гіпотетичного знання – діалектика. Етика і естетика Аристотеля. Диференціація етичних(природних) та діаноетичних (здобутих інтелектуальною діяльністю) добродієностей. Естетичне вчення про наслідування (мімезис), класифікація мистецтв за наслідуванням. Теорія трагедії, переживання страждання й очищення (катарсису).</p>
12	<p>Філософія еллінізму. Епікуреїзм та скептицизм</p> <p>Філософія еллінізму в умовах кризи класичного полісу й зміни цінностей 4-3 ст. до н.е. Аполітизм, соціально-політичний хаос, замкнення питаннями приватного життя й моралі. Падіння інтересу до теоретичної науки, пізнавальної сили розуму, посилення емпіризму й практичності науки. Зведення усієї суми наукових і філософських питань до етики. Розуміння щастя як непорушності спокою індивіда.</p> <p>Епікуреїзм. Відмінність від теоретичних інтересів до космосу, життя, людини Демокріта. Зміна предмету філософії й сенсу самої філософії – пріоритет питань долі людини, питання незворушності, заспокоєння людини в бурхливих обставинах буття. Заперечення страху смерті й богів, важливість занять філософією, що «має лікувати душевні хвороби». Маркс про відмінність атомістичного матеріалізму Демокріта й Епікура. Теоретична й практична філософія, детермінізм і значення випадку, природознавча спрямованість й просвітницька.</p> <p>Скептицизм. Грецький скептицизм – Піррон з Еліди. Вплив мегарських діалектиків, послідовника Демокріта – Анаксарха. Етичний ідеал атараксії (незворушної безтурботності). Утримання від суджень, від переважання одного з двох рівнозначних суджень. Питання запобігання загрозливих небезпек, страху, хвилювань. Омана у видаванні суб'єктивного явища за істину. Тимон, Енесидем, Агриппа, Римський скептицизм - Секст Емпірик. Критика положень головних наук 2 ст. н.е. Зв'язок з досягненнями медицини, фізики, фізіології, зоології, мінералогії, метеорології, доказ оригінальності вчення, завершення скептичного вчення.</p>
13	<p>Філософія еллінізму. Стоїцизм. Неоплатонізм.</p> <p>Грецький стоїцизм – Зенон Кітійський, Клеанф, Арістон Хіоський, Хрисипп з Сол, проникнення в Рим – Сенека, Епіктет і Марк Аврелій. Зближення з пантеїзмом. Фізика й моністична онтологія стоїків. Логіка стоїків – вчення про мову. Предмет логіки: поняття, судження, умовиводи. Етика стоїків. Все підпорядковується долі, необхідності, свобода неможлива. Поняття Фатуму-Року. Пневма – дух, Розум,</p>

Практичні заняття	
Семинар 1.	Генезис античної філософії.
Семинар 2.	Натурфілософія Мілетської школи.
Семинар 3.	Учення елеатів.
Семинар 4.	Механіцизм Анаксагора Афінського й Емпедокла з Сіракуз.
Семинар 5.	Атомізм Левкіппа й Демокріта.
Семинар 6.	Софісти. Філософія Сократа. Сократичні школи.
Семинар 7.	Учення Платона про буття і пізнання.
Семинар 8.	Діалектика вищих родів сущого Платона.
Семинар 9.	Учення Аристотеля про буття.
Семинар 10.	Філософія епохи еллінізму. Епікуреїзм та скептицизм.
Семинар 11.	Філософія епохи еллінізму. Стоїцизм та неоплатонізм.
Модуль 2. Філософія середніх віків та Відродження. (3 семестр) Проф. Шабанова Ю.О.	
Лекції	
1.	Вступ до християнської філософії Філософсько-релігійні течії пізньої античності, історичні, соціальні, культурні передумови виникнення християнства. Еволюція неоплатонізму: неоплатонізм александрійський та неоплатонізм латинського Заходу.
2	Ранньохристиянська філософія. Донікейська патристика: Тертуліан, Ориген Поширення християнства. Донікейська патристика. Визначення тринітарної проблеми у Квінта Септимія Тертуліана; ставлення до античної філософської спадщини: «Афіни чи Єрусалим?» Провідна ідея релігійної концепції Тертуліана: «вірую, тому що абсурдно». Формування християнської філософсько-теологічної доктрини. Олександрійська богословська школа: Климент та Ориген. Вплив платонізму на філософські погляди Оригена. Засудження Церквою поглядів Оригена.
3	Післянікейська патристика, «отці-каппадокійці»: Василій Великий, Григорій Назіанзін та Григорій Ниський Християнський Нікейський собор (325 р.), його роль у формуванні християнських догматів. Розробка тринітарної проблеми Василієм Великим, Григорієм Назіанзіном (Богословом) та Григорієм Ниським.
4	Латинська патристика. Августин Аврелій Латинська патристика до Августина. Християнські письменники III та IV ст.: Блажений Ієронім, Кіпріан, Новаціан, Арнобій, Лактанцій, Марій Вікторій, Амвросій Медіоланський Аврелій Августин (354–430) –і. Сповідь як філософування. Онтологія та Гносеологія Августина: концепція ілюмінації. Проблема часу в філософії Августина Теодіцея. Політичне вчення Августина: «Град земний» і «Град Небесний».
5	Від патристики до схоластики Завершення патристичної доби та перехід до схоластики. Творчість Максима Сповідника (579/80 – 662) і Йоана Дамаскіна (675–750). Філософія і містика.

	Проблеми Трійці. Божественне пізнання і любов.
6	Західноєвропейська схоластика Вступ до схоластики Проблеми визначення схоластики. Багатозначність терміну. Проблематика періодизації. Історичні передумови виникнення схоластики. Інтелектуальна культура=освіта. Школа латини. Сім вільних мистецтв (artes liberales). Схоластична філософія і політика.
7	Схоластична думка у XI ст. Ансельм Кентерберійський Підйом X–XIII ст. Діалектики і антидіалектики XI ст.: Ланфранк Бекський, Беренгарій Турський, Петро Даміані. Суперечка Ланфранка і Беренгарія щодо проблеми трансубстанціації. Петро Даміані і проблема всемогутності Бога. Ансельм Кентерберійський –Вчення про свободу волі і сутність зла. Вчення про універсалії. Полеміка з Росцеліном. Схоластичний метод Ансельма Кентерберійського. Онтологічний аргумент та його доля у історії філософії.
8	Розвиток схоластики у XII ст. Містичний напрямок середньовічної філософії. Школи: Шартрська й Сен-Вікторська Інтелектуальний ренесанс 12 ст. Петро Абеляр – найвидатніший мислитель 12 ст. Теологія як наука. Етика Абеляра. Містичне вчення св. Бернарда Клервоського, основні положення. Філософія і віра: домінанта духовного досвіду. Конфлікт Бернарда з Абеляром: антиномія віри і розуму. Школи: Шартрська і Сен-Вікторська. Іоанн Солсберійський – проблема універсалій і політична теорія. «Сентенції» Петра Ломбардського.
9	Грецький та арабський вплив, латинський аверроїзм: Сигер Брабантський. Альберт Великий та Олександр Гельський Грецький та арабський вплив: переклади. Арістотеліки та аверроїсти. Латинський аверроїзм: Сигер Брабантський. Перші засудження аристотелізму. Альберт Великий: Різниця між філософією і теологією. Олександр Гельський. Вчення про трансценденталії.
10	Францисканці 13 століття. Бонавентура: схоластика і містика. Роджер Бекон: емпіризм та натуралізм Чернечі ордени: домініканський і францисканський. Франциск Ассізький та його погляди. Св. Бонавентура. Розум і віра, філософія і теологія. Шість шаблів сходження до Бога. Роджер Бекон. Розмежування теології та світських наук. Проблема універсалій і моральна філософія.
11	Домініканці XIII століття. Філософія Томи Аквінського – «пік» схоластичної думки середніх віків Теоретична спадщина святого Томи. Вчення про Бога. П'ять доказів існування Бога. Сутність та існування. Співвідношення теології, філософії, віри і розуму. Проблема пізнання. Антропологія. Етика.
12	Німецька містична філософія. Мейстер Екхарт Йоган Екхарт («Мейстер Екхарт») – засновник спекулятивної містики. Вчення про Бога: сутність Бога (Бог в собі) та природа Бога (як проявлена сутність). Вчення про

	душу. «Жаринка» – найвища сила душі. Вчення про зречення. Повернення (сходження) людини до Бога. Криза схоластики.
13	ФІЛОСОФІЯ ДОБИ ВІДРОДЖЕННЯ Головні риси та основні напрямки розвитку філософії Відродження: гуманістичний, неоплатонічний, натурфілософський. Гуманізм та антропоцентризм ренесансного світогляду. Змістовні відмінності північного та південного Відродження. Періодизація ренесансної філософії. Флорентійська платонівська академія. Переклади античних першоджерел. Діяльність гуманістів.
14	Філософія ренесансного неоплатонізму та пантеїзму Ніколай Кузанський (1401–1464). Вчене незнання. Синтез неоплатонічних та ранньохристиянських елементів з новими гуманістичними ідеями. Проблема співвідношення Бога та Універсуму. Ідея саморозгортання Абсолюту. Містичний пантеїзм Кузанця. Діалектика протилежностей. Марсиліо Фічіно і платонівська академія. Еротософія Фічіно. Вчення про світову ієрархію. Джованні Піко делла Мірандола. Проблема людської свободи. Якоба Бьоме - спадкоємець німецької містики, діалектики платонізму, натурфілософської думки. Три форми діалектики. Теософія. Вчення про Бога і його структуру. Бернардіно Телезіо. Вчення про саморух матерії. Сенсуалістична теорія пізнання.
15	Соціально-політичні доктрини Ренесансу Соціально-політична тематика Ренесансу: умови формування Політична теорія Нікколо Макіавеллі Утопічні концепції Томаса Мора і Томмазо Кампанелли Історичне значення філософії доби Відродження.
Практичні заняття	
Семінар 1	Ранньохристиянська філософія. Апологети.
Семінар 2	Релігійно-філософські вчення гностицизму
Семінар 3	Діонісій Ареопагіт – містичне богослов'я.
Семінар 4	Протосхоластика: Боецій, Кассіодор, Ісидор Севільський – «транслятори вченої традиції»
Семінар 5	Начало схоластики на Заході. Каролінгське Відродження. Від семи вільних мистецтв до цілісної філософської системи.
Семінар 6	Передумови «золотої доби» схоластики. Арабська філософія.
Семінар 7	Іудейська філософія.
Семінар 8	Пізня схоластика: Дунс Скот та Вільям Оккам. Подальший розвиток схоластики
Семінар 9	Християнська антропологія Ренесансу: Мішель Монтень і Еразм Роттердамський,
Семінар 10	Теологічна натурфілософія Ренесансу. Містичний пантеїзм Парацельса.
Семінар 11	Зародження протестантських ідей в філософії Відродження. Мартін Лютер
Модуль 3. Філософія Модерну. (4 семестр) Проф. Аляєв Г.Є.	
Лекції	

1.	<p>Історико-філософське означення європейської філософії Модерну (Нового Часу) Місце філософії Модерну в поступі європейської філософії. Принципи означення та основний зміст. Тематична відмінність нової філософії від попередніх зразків. Зміна світоглядної парадигми. Зміст поняття «Модерна філософія» («Нова філософія») Суспільно-політичний та культурно-світоглядний контексти формування філософії Нового часу. Скептицизм XVI ст. Наукова революція та філософія XVII століття. Проблема методологічного та світоглядного обґрунтування наукового пізнання. Раціоналістична методологія наукового пізнання.</p>
2	<p>Емпіризм і дослідно-експериментальний метод пізнання Ф. Бекона. Емпіричні та матеріалістичні чинники у філософії Ф. Бекона. Обґрунтування експериментального ставлення до дійсності (природи). Класифікація людських пізнань. Співвідношення душі та розуму. «Ідоли» розуму. Досвідно-експериментальний метод пізнання. Індукція та її роль у науковому пізнанні.</p>
3	<p>Раціоналістична методологія наукового пізнання Р. Декарта Співвідношення науки та філософії у творчості Р. Декарта. Основи раціоналістичної методології. Дедуктивний метод. Метафізика Р. Декарта. Принциповий дуалізм. Роль душі у процесі пізнання. Психофізична проблема. Фізика та космологія. Вплив філософії Р. Декарта на подальший розвиток філософії.</p>
4	<p>Картезіанська філософія. Б. Паскаль і okazіоналізм. Релігійна філософія Б. Паскаля (1623–1662). Розрізнення наукового знання та віри. Проблема людини. Паскалівський песимізм. Okazіоналізм. Н.Мальбранш. Матеріалістичний напрямок у розвитку основоположень філософії Р. Декарта. П. Гассенді (1592–1655) як критик раціоналізму та метафізики Р. Декарта. Логіка та лінгвістика «Пор-Рояля».</p>
5	<p>Формування та розвиток англійського емпіризму: Т. Гоббс Особливості емпіричної основи у філософії Т.Гоббса. Р.Декарт та Т.Гоббс. Філософська трилогія Т.Гоббса. Особливості онтологічної підстави системи. Особливості теорії пізнання Т.Гоббса. Логіка та лінгвістика. Співвідношення мови та мислення. Номіналізм. Політична філософія Т.Гоббса.</p>
6	<p>Формування та розвиток англійського емпіризму: Дж. Локк Структура та чинники досвіду у філософії Д.Локка. Концептуалізм Д. Локка. Критика теорій «вроджених ідей та принципів». Вчення про ідеї. Пізнання, його значення та межі. Мораль, політика, право, педагогіка у філософії Д.Локка</p>
7	<p>Раціоналістична система Б. Спінози Проблема субстанції в філософії і науці Нового часу. Вчення Б.Спінози про єдину субстанцію. Пантеїстична основа вчення про природу. Детермінізм. Проблема свободи. Особливості раціоналістичного методу. 2. Теорія</p>

	пізнання та види знань. Роль афектів. Етика. Богословсько-політичні та політичні ідеї Спінози.
8	Раціоналістична система Г. Ляйбніца Співвідношення метафізики та науки у філософії Г.Ляйбніца. Нове обґрунтування поняття «субстанційна форма». «Монадологія» Г.Ляйбніца як завершальний етап у розвитку вчення. Закони та принципи монадології. Принцип задалегідь встановленої гармонії. Теорія пізнання та раціоналістична методологія. Основні закони необхідності у логіці. «Істини розуму» та «істини факту». Проблема вроджених схильностей.
9	Розвиток британської емпіричної філософії. Дж. Берклі, Д. Юм. Вчення Дж. Берклі про реальність. Проблема розрізнення первинних та вторинних якостей Критика ідеї матеріальної субстанції (іматеріалізм). Номіналізм. «Esse est percipi». Бог і закони природи. Несубстанційні підстави філософії Д. Юма. Новий погляд на людську природу. Зміст досвіду. Враження та ідеї. Проблема причинності. Автономія моралі. Проблема віри. Скептичний парадокс Д. Юма.
10	Просвітницький рух в Європі XVII–XVIII ст. Англійське просвітництво: основні напрямки та представники. Шотландська школа „здорового глузду” («Common sense») Чинники формування просвітницького руху у Франції. Видатні постаті у французькому просвітництві. Сенсуалістична теорія пізнання Етьєн Бонно де Кондільяка. Матеріалізм Ж.-О. Ламетрі, П.Гольбах, К.-А.Гельвеція. Енциклопедизм Д.Дідро. Вольтер та Ж.-Ж.Руссо. Німецьке просвітництво та його особливості.
Практичні заняття	
Семинар 1	Історико-філософське означення європейської філософії Модерну. Формування основ нової філософії у творчості Ф. Бекона
Семинар 2	Р. Декарт як засновник філософії Модерну. Картезіанська філософія
Семинар 3	Формування та розвиток англійського емпіризму: Т. Гоббс, Дж. Локк
Семинар 4	Раціоналістична система Б. Спінози
Семинар 5	Раціоналістична система Г. Ляйбніца
Семинар 6	Розвиток британської емпіричної філософії. Дж. Берклі, Д. Юм
Семинар 7	Філософія французького Просвітництва
Модуль 4. Німецька класична філософія (5 семестр)	
Проф. Осипов А.О.	
Лекції	
1	Філософія І. Канта. Перший період творчості. Наукові надбання Канта в «докритичний» період. «Натуральна історія і теорія неба». Гіпотеза Канта-Лапласа. Логічні дослідження Канта в «докритичний» період. Проблема співвідношення ідеального (логічного) і реального (природного) засад пізнання у зв'язку з законом достатньої підстави.
2	Загальна характеристика «критичного періоду» філософії І. Канта. Вплив філософії Дж. Локка, Р. Декарта і Д. Юма на теорію пізнання І. Канта. Головне питання «Критики чистого розуму».

	<p>Проблема співвідношення теоретичного знання і чуттєвого досвіду; всезагального і необхідного знання. Априорна структура розуму як трансцендентальна умова можливості отримання всезагального необхідного знання.</p> <p>Світ як ноумен, «річ-у-собі».</p> <p>Трансцендентальна естетика. Априорні форми чуттєвості – простір і час.</p> <p>Трансцендентальна аналітика. Учення про категорії як априорні основоположення розсудку.</p> <p>Трансцендентальна діалектика. Ідеї про абсолютне. Чи можлива наука про абсолютне? Антиномії розуму.</p>
3	<p>Критика практичного розуму» (1788). «Релігія в межах тільки розуму». Як можливі свобода, безсмертя душі і Бог?</p> <p>Постулати віри практичного розуму.</p> <p>Учення про абсолютну гідність і цінність особистості.</p> <p>Учення про категоричний імператив. Співвідношення морального обов'язку і чуттєвої схильності.</p> <p>Тваринна і свята воля.</p>
4	<p>Критика здатності судження» (1790).</p> <p>Природа естетичного задоволення. Априорний принцип доцільності. Доцільність як потреба рефлексивної здатності судження.</p> <p>Переживання задоволення доцільність без цілі – основа естетичного задоволення.</p> <p>Вчення про красу. Чиста, вільна краса. Краса як відповідність ідеї.</p>
5	<p>Соціально-політичні погляди І. Канта. Загальна характеристика творів: «Ідеї всезагальної історії» (1784), «Про довічний мир» (1790).</p> <p>Кант про народний суверенітет і верховну владу.</p>
6	<p>Філософія як «наукоучення». І.Г. Фіхте (1762-1814).</p> <p>Філософія як наука про систему і принципи наукового пізнання.</p> <p>Виведення можливості наук із основоположень за межами наук. Спроба побудови системи трансцендентального ідеалізму.</p> <p>Самодостовірний принцип діяльності «Я».</p> <p>Синтетичний метод Фіхте. Ознаки соліпсизму в метафізиці Фіхте. Проблема чужого «Я». Ідея Бога як абсолютного «Я».</p>
7	<p>Етика Фіхте.</p> <p>Радикальне зло в природі людини.</p> <p>Роль доброї волі в моральному удосконаленні людини. Героїчна мораль Фіхте як подолання чуттєвої схильності. Діяльне начало етики Фіхте. Самодіяльність як основна етична цінність.</p> <p>Роль релігійної проповіді в моральному розвитку людини.</p> <p>Роль держави і освічених верств населення в моральному вихованні людини.</p>
8	<p>Система абсолютного ідеалізму Г.В.Ф. Гегеля (1770 -1831). Загальна характеристика філософії.</p> <p>Головні філософські твори Гегеля. «Феноменологія духу», «Наука логіки», «Філософія природи», «Філософія духу». «Енциклопедія філософських наук», «Естетика».</p> <p>Тотожність мислення і буття. Абсолютний дух, свідомість, мислення як те, що має дійсне існування. Матерія, природа – інобуття абсолютного духу. Поняття відчуження.</p> <p>Історія як процес самопізнання абсолютного духу. Пізнання як культурно-історичний процес. Принцип єдності логічного і історичного, необхідного і</p>

	<p>випадкового.</p> <p>«Філософія духу»: Суб'єктивний дух. Антропологія. Свідомість. Психологія. Об'єктивний дух. Право, мораль, моральність, держава. Абсолютний дух. Мистецтво. Релігія одкровення. Філософія.</p>
9	<p>Учення Гегеля про поняття.</p> <p>Принцип сходження від абстрактного до конкретного. Поняття конкретного знання.</p> <p>Логічні форми і відображення об'єктивних зв'язків.</p> <p>Діалектичні суперечності в пізнавальному процесу. Знання як система понять.</p> <p>«Науки логіки»: буття, сутність, поняття.</p> <p>Діалектична функція тріади (теза, антитеза, синтез) в формуванні системи знання.</p> <p>Стрижнева роль категорій загального, окремого, особливого в розвитку знання.</p>
10	<p>Діалектичні закони за Гегелем.</p> <p>Закон переходу кількісних змін в якісні: поняття якості, кількості, міри, сутності, кількісної поступовості, якісного стрибка.</p> <p>Закон єдності і взаємопроникнення протилежностей: внутрішня єдність протилежностей, заперечення, суперечність. Поняття тотожності, відмінності. Розвиток через суперечності. Закон заперечення заперечення.</p>
11	<p>Філософія В.Ф.Й. Шеллінга (1775-1854). Загальна характеристика.</p> <p>Вплив філософії Канта, Фіхте, Спінози, Ляйбніца.</p> <p>Проблема світоглядної цільності і складності розуміння філософії Шеллінга.</p> <p>Напрямки і методологічні аспекти філософських пошуків: натурфілософія, трансцендентальний ідеалізм.</p> <p>«філософія тотожності», філософія свободи, «філософія одкровення».</p>
12	<p>Натурфілософія Шеллінга.</p> <p>Програма натурфілософських досліджень Шеллінга.</p> <p>Унітарні ідеї Шеллінга про природу. Зв'язок електрики з магнетизмом. Єдність протилежностей.</p> <p>Відкриття Х.К. Ерстедом електромагнетизму та ідеї Шеллінга.</p> <p>Гіпотеза Шеллінга про дуальну природу світла.</p> <p>Природа і окремі субстанції.</p> <p>Шеллінг про ступені (потенції) сходження форм. Ідея сходження від нижчого до вищого.</p> <p>Шлях руху від природи до духа, від об'єкта до суб'єкта.</p>
13	<p>Система трансцендентального ідеалізму та естетика Шеллінга.</p> <p>Рух мислення від суб'єкта до об'єкта.</p> <p>Первинність духу відносно суб'єкта і пізнання.</p> <p>Натурфілософія і трансцендентальний ідеалізм.</p> <p>Інтелектуальна інтуїція продуктивне споглядання як головні засоби пізнання.</p> <p>Мистецтво як вища форма духовності.</p> <p>Реалізація тотожності ідеального і матеріального, природи і «інтелігенції».</p> <p>«Друга природа» - розумні встановлення людини, де закони природи перетворюються на свободу.</p> <p>Мистецтво і цілісність людини. вище філософії, воно звертається до всіх і до цілісної людини.</p> <p>Єдність природи і свободи, ідеального і реального, свідомого і безсвідомого у мистецтві. Мистецтво створює «нову міфологію», впливає на суспільну свідомість.</p> <p>Міф як реальність, форма суспільної єдності.</p>

14	<p>«Філософія одкровення» як кульмінаційна частина творчості пізнього Шеллінга. Філософія одкровення і міфологія. Поділ релігії: релігія природна, релігія одкровення, релігія вільного філософування. Філософія одкровення і позитивна філософія.</p>
15	<p>Антропологічний матеріалізм філософії Л. Фойєрбаха. Критика Фойєрбахом християнства у роботі «Сутність християнства». Фойєрбах про філософію Гегеля як останній пристанок, остання раціональна опора теології. Особливості «релігії майбутнього». Нова філософія як повне, абсолютне рзчинення теології в антропології.</p>
Практичні заняття	
1	Філософія І. Канта. Перший період творчості.
2	Основні ідеї роботи «Критика чистого розуму».
3	Ідея практичного розуму у філософії Канта.
4	Основні ідеї роботи «Критика здатності судження».
5	Філософія як «наукоучення». І.Г. Фіхте.
6	Етика Фіхте.
7	Система абсолютного ідеалізму Г.В.Ф. Гегеля.
8	Діалектичні закони за Гегелем.
9	Натурфілософія Шеллінга.
10	Система трансцендентального ідеалізму та естетика Шеллінга.
11	Антропологічний матеріалізм філософії Л. Фойєрбаха.
<p>Модуль 5. Некласична філософія другої половини XIX ст. – початку XX ст. (6 семестр) Проф. Шабанова Ю.О.</p>	
Лекції	
1	<p>Становлення некласичної філософської парадигми. Культурно-історичні умови формування філософських ідей у XIX–XX ст. Виникнення і розвиток некласичної філософської парадигми. Зміст та особливості некласичного філософування. Подолання спекулятивної раціональності. Основні напрямки некласичної філософії та внутрішня періодизація. Вплив романтизму на формування некласичної філософської парадигми</p>
2	<p>Філософія позитивізму Виникнення й сутність позитивізму. О.Конт як засновник. Завдання та методи філософського дослідження. Три стадії розвитку науки й суспільства. Принципи класифікації наук. Послідовник Конта Г. Спенсер – основні положення вчення. Вчення про еволюцію. Другий позитивізм. Е. Мах, Р. Авенаріус. Емпіріокритицизм. Конвенціоналізм А. Пуанкаре.</p>
3	<p>Неокантіанство Погляди О. Лібман, Ф. Ланге, Г. Гельмгольц. Марбурзька школа неокантіанства Г.Коген, П. Наторп, Е. Кассіерер. Трансцендентальний метод. Баденська (Фрайбурзька) школа неокантіанства В.Віндельбанд, Г. Ріккерт, Е. Ласк. Науки про природу та науки про культуру. Філософія цінностей. Філософія історії. «Фікціоналізм» Г. Файхінгера.</p>

4	<p>Неогегельянство</p> <p>Виникнення та сутність неогегельянства. Діалектика Ф. Бредлі. Філософська теорія держави американських неогегельянців Б. Бозанкета, Д. Ройса.</p> <p>Італійське неогегельянство. Філософія духу, філософія практики філософія історії Б. Кроче.</p> <p>Німецьке неогегельянство: Р. Кронер, А. Ліберт. Ірраціональне тлумачення діалектики Гегеля.</p>
5	<p>Прагматизм</p> <p>Ч.С. Пірс як засновник прагматизму. Основне призначення мислення. Методи закріплення вірувань. Проблема істини. Семіотика.</p> <p>Прагматизм В. Джемса. Досвід та практика. Істина як користь. Обґрунтування релігії.</p>
6	<p>Ірраціональна філософія як некласичний тип філософування. Артур Шопенгауер</p> <p>Артур Шопенгауер як засновник некласичного філософування. Чотири види закону достатньої підстави. Волонтаризм Шопенгауера. Песимізм. Пошуки виходу з трагедійності існування. Хибність ідеї прогресу. Антиісторизм. Суспільно-політичний консерватизм. Етика співстраждання А. Шопенгауера. Атеїстична релігійність. Проблема звільнення від волі до життя. Резигнація і аскетизм. Ідея співчуття. Долання межі між «Я» і «не-Я». Етичний парадокс. Трагування свободи волі як свавілля волі. Метафізика музики А. Шопенгауера.</p>
7	<p>Філософія життя</p> <p>Фрідріх Ніцше – розвиток волонтаризму. «Воля до влади». Ірраціоналізм і антисциентизм. Міфологічність і релятивність. Неминучість критики та переоцінки цінностей. Діонісійне і аполонічне начала. Творчість як зміст життя у Фрідріха Ніцше: концепція цінності. Культура як смислотворчість; ціннісно-етичний релятивізм; вартісний нігілізм: самоцінність творчості; протест проти суцільної регламентованості буття. Позитивна релігійність; міф вічного повторення; ніцшівська цінність надлюдини.</p> <p>Академічна філософія життя В. Дільтея та Г. Зіммеля</p> <p>Психологізм та суб'єктивізм в тлумаченні «життя» В. Дільтея. Протиставлення «наук про природу» наукам «про дух». Пізнання духовних явищ і проблема історичного пізнання. Філософія і світогляд. Методологія. Історико-філософська концепція В. Дільтея. Філософія культури і тлумачення «життя» у Г. Зіммеля.</p> <p>Песимістична концепція філософії історії О.Шпенглера</p> <p>Погляди К. Ясперса щодо циклічності культур</p>
8	<p>Екзистенціалізм.</p> <p>Проблема ідентифікації екзистенційної філософії. Генеза екзистенціалізму. Предтечі (Б. Паскаль, С. К'єркегор, М.де Унамуно, Ф.М. Достоевський). Міжконфесійність феномену екзистенціалізму. Основні засади екзистенційної філософії. Значущість «межових ситуацій» для прозрівання людської екзистенції, феноменологічність.</p> <p>Релігійні екзистенціалісти (С. К'єркегор, Г. Марсель, К. Ясперс, Н. Бердяєв, Л. Шестов, М. Бубер). Релігійний екзистенціалізм Сьорена К'єркегора. Неможливість прямого «повідомлення» екзистенційних істин. Еволюційні шаблі еволюція особи на шляху до Бога: естетизм-моральність-релігійність. Поняття відчаю.</p> <p>«Атеїстичні» екзистенціалісти (А. Камю, Ж.-П.Сартр, С.де Бовуар). Специфічність атеїстичного варіанту екзистенціалізму. Сартрова суб'єктивістська метафізика як вияв бунтарства проти буржуазних норм. Концепція свободи і ніщо у Ж.-П.Сартра. Філософська есеїстика А. Камю. Розуміння абсурду. Співвідношення раціонального та ірраціонального. Бунтівна людина. Солідарність у бунті. Розмежування бунту (revolte) та революції (revolution).</p>

	<p>Екзистенційна філософія Карла Ясперса. Онтологія. Концепція «осьового часу». Критерії до якості філософських творів. Ясперсова ідея університету.</p> <p>Фундаментальна онтологія М. Гайдеггера. Буття та суще. Dasein як специфічне буття та його антропологічні виміри. Часовість та історичність. Діалектика онтологічного та повсякденного буття.</p>
9	<p>Філософська герменевтика</p> <p>Історико-філософська генеза герменевтики. Німецький романтизм як змістовний контекст герменевтики. Г-Г. Гадамер – герменевтика як метод гуманітарних наук та вчення про буття. «Передрозуміння» як основа будь-якого розуміння. Мова як носій розуміння.</p>
10	<p>Філософія неотомізму</p> <p>Загальні риси неотомізму. Тяжіння до універсалізму і цілісності. Спрямованість на засвоєння елементів філософських напрямків ХХ століття (екзистенціалізму, неопозитивізму, герменевтики і т.д.) Від томізму до неотомізму. Першопочаткова інтенція Томи Аквінського. Головні особливості неотомістської філософії. Співвідношення теології, філософії і науки. Знання і мудрість..</p> <p>Філософія Жака Марітена. Концепція інтегрального гуманізму Жака Марітена. «Буття-без-Ніщо». Шостий доказ існування Бога. Гуманізм антропоцентричний і гуманізм теоцентричний. Жак Марітен і неотомістська теологія мистецтва. Педагогіка Марітена.</p> <p>“Методичний реалізм” Етьєна Жільсона. Відродження впливу вчення Томи Аквінського. Гармонізація розуму і віри. Розмежування «порядку сутності» і «порядку існування». Критика сциєнтистського поклоніння науці. Значення релігійно-моральних цінностей.</p> <p>Неотомізм після II Ватиканського Собору. Асиміляція методологічного інструментарію й категоріального апарату кантіанства, феноменології і екзистенціальної герменевтики – характерна риса неотомізму другої половини ХХ століття (Корет, Ранер, де Фріз). Діалог церкви і суспільства.</p> <p>Популяризація католицької доктрини та теярдизм</p> <p>Романо Гвардіні. Прагнення до соборності з іншими, «вростання» в просте і ціле. Вчення П'єра Теяра де Шардена. Впливи А.Бергсона. Опозиційність щодо томістської традиції. Панпсихізм. «Точка Омега» як регулятор і фінальна мета процесу еволюції. Ототожнення космогенезу і христовгенезу. Творення людиною ноосфери. Ідея єднання науки та містики.</p>
11	<p>Персоналізм</p> <p>Актуалізація Християнської концепції вищої Персони (Бога) . Змістовний концепт персоналістичних поглядів. Американський персоналізм (Б.Боун, Е. Брайтмен, У. Гокінс, М. Калкінс) як реакція на гегельянській «універсалізм».</p> <p>Французький персоналізм. Е. Мунье, М. Недонсель, П. Рікер, Ж.Лякруа. Часопис «Esprit». Екзистенційне підґрунтя французького персоналізму.</p>
Практичні заняття	
Семінар 1	Становлення некласичної філософської парадигми. Аналіз роботи І Солертинського «Романтизм та його загальна естетика»
Семінар 2	Артур Шопенгауер як засновник некласичного філософування. Аналіз його роботи «Світ як воля та уявлення»
Семінар 3	Передекзистенціалізм Сьорена К'єркегора. Аналіз роботи «хвороба до смерті»
Семінар 4	“Філософія життя” у ХІХ столітті. Фрідріх Ніцше. Аналіз його роботи «Так говорив Заратустра»

Семінар 5	А. Бергсон – вчення про інтелектуальну інтуїцію, час і тривалість. Поняття «творча еволюція», «життєвий потік»
Семінар 6	Різновиди герменевтики – П. Рікер, Е Бетті, К. Апель, Е. Корет, Ю.Хабермас.
Семінар 7	Фундаментальна онтологія Мартіна Гайдегера. Аналіз його твору «Буття та час»
Семінар 8	Філософія екзистенціалізму. Аналіз роботи Ж-П. Сартра «Екзистенціалізм – це гуманізм»
Семінар 9	Аналіз роботи А. Камю «Міф про Сизифа»
Семінар 10	Філософія неотомізму в творчості Ю.-М.Бохенського (Німеччина); Г-А. Веттер
Семінар 11	Тейяр де Шарден та вчення про ноосферу

5. Рекомендована література

Основна:

1. Петрушенко В.Л. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. – Л.: Львівська політехніка, 2019. – 596 с.
2. Петрушенко В.Л. Філософська пропедевтика (Декілька етюдів про філософію): Посібник для самостійної роботи. – Львів, «Новий Світ-2000», 2021. - 236 с
3. Європейський словник філософій. В 5-ти томах.– К.: Дух і Літера, 2020-2021 р.р.
4. Хамітов Н. Гармаш Л. Крилова С. Історія філософії.– К.:ЦУЛ, 2019 р.– 396 с.
5. Баумейстер А. Вступ до філософських студій, або Інтелектуальні подорожі до країни філософії : науковий посібник, - Київ: Мала академія Наук України, 2017. — 238 с.
6. Філософія: навч. посіб. і [Л. В. Губерський та ін.] ; за ред. д-ра філос. наук, проф. І. Ф. Надольного. - 8-е вид., стер. - К. : Вікар, 2013. - 456 с. - (Серія "Вища освіта ХХІ століття").
7. Громов В.Є., Тарасова Н.Ю. Історія філософії в питаннях і відповідях. Навчальний посібник. Дніпропетровськ, 2016.
8. Шабанова Ю.О., Яременко І.А., Тарасова Н.Ю. Історія філософії: сучасні комунікативні вчення. Навч. посібник. Дн., НГУ, 2012.
9. Філософія : навч. посіб. В двох частинах . Історія світової філософії / [В. Л. Петрушенко та ін.]. Л., 2013.
10. Історія філософії. Словник / за заг. ред. В. І. Ярошовця. 2-ге вид., перероб. К.: Знання України, 2012.
11. Історія філософії : підручник / В. І. Ярошовець, О. В. Александрова, Г. Є. Аляєв та ін.; за ред. В. І. Ярошовця. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010.
12. Історія філософії: Підручник. У 2-х т. / В. І. Ярошовець, О. В. Александрова, Г. Є. Аляєв. За ред. В. І. Ярошовця. Т. І. К.: ВПЦ „Київський університет”, 2007. С. 123–228.
13. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III—IV рівнів акредитації. 3-тє видання, перероб. і доповн. Львів: Магнолія плюс, 2005.
14. Історія філософії : Підруч. для вищ. шк. / В. Г. Кремень, В. С. Афанасенко, В. І. Волович та ін. 2-е вид., переробл. та доповн. Х. : Прапор, 2003.
15. Татаркевич В. Історія філософії. – Т. 2. Філософія Нового Часу до 1830 року / Пер. з пол. Я. Саноцький, О. Гірний. – Львів: Свічадо, 1999.
16. Історія філософії : Підруч. для студ. вищ. закл. освіти / А. К. Бичко, І. В. Бичко, В. Г. Табачковський. К. : Либідь, 2001.
17. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник / В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. К.: Книга, 2005.

Додаткова література до модулю 1. Антична філософія

1. Татаркевич В. Історія філософії. – Т. 1. Антична і середньовічна філософія / Пер. з пол. А. Шкраб'юка. Вид.2-ге, випр. – Львів: Свічадо, 2006.
2. Пролеєв С.В. История античной философии. М.: Ваклер, 2001.
3. Татаркевич В. Історія філософії. – Т. 1. Антична і середньовічна філософія / Пер. з пол. А. Шкраб'юка. Вид.2-ге, випр. – Львів: Свічадо, 2006.
4. Асмус В.Ф. Античная философия. – М.: Высшая школа, 1976.
5. Чанышев А.Н. Философия Древнего мира : Учеб. для вузов. М.: Высшая школа, 1999.
6. Антология кинизма. – М.: Наука, 1984.
7. Антология мировой философии. В 4-х т. Т.1, часть 1. – М.: Наука, 1989.
8. Аристотель. Сочинения в 4-х т. – М.: Мысль, 1976, 1978, 1981, 1984.
9. Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов. – М.: Мысль, 1979.
10. Дьяченко Н. В. Римские стоики: Сенека, Эпиктет, Марк Аврелий. Опыт прочтения : монография. – Харьков : Савчук О.О., 2014.
11. Зайцев М. О. Ранні грецькі філософи (від Фалеса до Демокрита) : курс лекцій. – Острогор : Вид-во Нац. ун-ту "Остроз. акад.", 2016.
12. Іонійська натурфілософія : навч.-метод. посіб. / М. Марчук, С. Мудра, Т. І. Радзіняк; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці : Рута, 2015.
13. Лосев А.Ф. Античная философия истории. – М.: Наука. – 1977.
14. Лосев А. Ф. Очерки античного символизма и мифологии / Отв. ред., подготовка текста А. А. Тахо-Годи. – М.: Академический проект, 2013.
15. Материалисты Древней Греции. Собрание текстов Гераклита, Демокрита и Эпикура. – М.: Госполитиздат, 1955.
16. Фрагменты ранних греческих философов. Часть 1. – М.: Наука, 1989.
17. Чанышев А.Н. Начало философии. – М.: Высшая школа, 1982.
18. Реале Д. Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. От Возрождения до Канта / В пер. и под ред. С. А. Мальцевой. СПб.: Пневма, 2002.
19. Рассел Б. История западной философии: В 2 т. – М.: Академический проект, 2009.

Додаткова література до модулю 2. Філософія середніх віків та Відродження

1. Андрій Баумейстер. Тома Аквінський: вступ до мислення. Бог, буття і пізнання. Київ: Дух і літера 2012.
2. Татаркевич В. Історія філософії. – Т. 1. Антична і середньовічна філософія / Пер. з пол. А. Шкраб'юка. Вид.2-ге, випр. – Львів: Свічадо, 2006.
3. Александрова О. В. Філософія Середніх віків та доби Відродження : Підруч. К. : Вид. ПАРАПАН, 2002. – 169 с.
4. Кондзьолка В. В. Історія середньовічної філософії : Навч. посіб. – Л. : Світ, 2001.
5. Шабанова, Ю.А. Трансперсональная мистика Мастера Экхарта. В контексте развития европейской философии: монография. – Днепропетровск: НГУ, 2005.
6. Тимофеев, А.В. Учение Бернарда Клервоского в контексте средневековой интеллектуальной традиции: монография. – Днепр: Изд-во «Иновация», 2018.
7. Ле Гофф, Ж. Интеллектуалы в Средние века. – СПб.: Изд-во СПбГУ, 2003. Антология средневековой мысли. Теология и философия европейского средневековья. Т.1-2. / Сост., ред., пер. с лат. С.С. Неретиной – СПб.: Изд-во РХГИ, 2000-2001.
8. Чорноморець Ю. П. Візантійський неоплатонізм від Діонісія Ареопігита до Геннадія Схоларія. – К. : Дух і літера, 2010.
9. Жильсон Э. Философия в средние века. От истоков патристики до конца XIV века. – М.: Республика, 2004.
10. Копплстон, Ф. История средневековой философии. – М.: Энигма, 1997.

11. Майоров Г.Г. Формирование средневековой философии. – М., 1979.
12. Пашук А. Нариси з історії філософії середніх віків : навч. підруч.; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Л., 2007.
13. Соколов В.В. Средневековая философия. М., 1979.
14. Горфункель А. Х. Философия эпохи Возрождения. – М., 1980.
15. Антология средневековой мысли (Теология и философия европейского Средневековья). В 2 тт. – СПб., РХГИ. 2001. Т.1.
16. Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры. – М., 1979.
17. Гуревич А.Я. Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства. – М., 1990.
18. Добиаш-Рождественская О.А. Культура западно-европейского средневековья. – Л., 1987.
19. Жильсон Э. Философ и теология. – М., 1995.
20. Зеньковский В.В. Основы христианской философии. – М., 1997.
21. Карсавин Л.П. Культура средних веков. – К., 1995.
22. Неретина С.С. Верующий разум. К истории средневековой философии. – Архангельск, 1995.
23. Чанышев А.Н. Курс лекций по древней и средневековой философии. – М., 1991.
24. Штекль А. История средневековой философии. – СПб., 1996.
25. Горфункель А.Х. Философия эпохи Возрождения. – М., 1980.
26. Горфункель А.Х. Гуманизм и философия итальянского Возрождения. – М., 1977.
27. Лосев А.Ф. Эстетика Возрождения. – М., 1998.
28. Соколов Б.В. Очерки философии эпохи Возрождения. – М., 1962.

Додаткова література до модулю 3. Філософія Модерну

1. Гусев В. І. Західна філософія Нового часу XVII–XVIII ст. К., 2000.
2. Гусев, В. І. Історія західноєвропейської філософії XV–XVII ст. : курс лекцій : навч. посіб. для студ. вузів. – К. : Либідь, 1994.
3. История философии: Запад–Россия–Восток. Кн.2. Философия XV–XIX вв. Под ред. Н.В.Мотрошиловой. М.: ГКЛ Ю.А. Шичалина, 1996.
4. Нарский И.С. Западно-европейская философия XVII века. – М.: Высшая школа, 1974.
5. Рьод В. Шлях філософії: з XVII по XIX століття ; пер. з нім. В. М. Терлецького та О. І. Ведрова. – К.: Дух і Літера, 2009.
6. Абрамов М. А. Шотландская философия века Просвещения. М., 2000.
7. Английские материалисты XVIII в. Собр. соч.: В 3-х т. М., 1967, 1968.
8. Г'юм Девід. Трактат про людську природу: Спроба запровадження експериментального методу міркувань про об'єкти моралі / За ред. та з передм. Е.К.Мосснера; 3 англ. пер. П.Насада. К.: Вид дім «Всесвіт», 2003.
9. Гельвецій К.А. Про людину, її розумові здібності та її виховання. К., 1994.
10. Гоббс Т. Соч.: в 2-х т. М.: Мысль, 1989–1991.
11. Декарт Р. Медитації про першу філософію / Метафізичні медитації / Пер. О. Хоми // «Медитації Декарта у дзеркалі сучасних тлумачень: Жан-Марі Бейсад, Жан-Люк Марйон, Кім Сан Он-Ван-Кун / Укл. О. Хома. К., 2014. С. 115-360.
12. Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно спрямовувати свій розум і відшукувати істину в науках / Пер. з фр. В. Адрушка і С. Гатальської. К.: Тандем, 2001.
13. Довгань А. О. Гносеологічний оптимізм: монада-субстанція Г. Лейбніца і відношення-істина Н. Мальбранша. – Т. : Астон, 2009.
14. Паскаль Б. Думки / Пер. з франц. А. Перепада О. Хома. К.: Дух і Літера, 2009.

15. Прокопов Д. Є. Інтерпретація хиби в європейській філософії XVII – середини XVIII століть. – К. : Парапан, 2008.
16. Руссо. Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або про принципи політичного права. К.: Port-Royal, 2001.
17. Секундант С. Г. Эпистемология Лейбница в ее нормативно-критических основаниях. – Одесса : Печатный дом, 2013.
18. Спиноза Б. Теологічно-політичний трактат / Пер. з лат. та вст. слово В. Литвинова. К.: Основи, 2003.
19. Спиноза Б. Этика // Избр. произв.: в 2-х т. Т.2. М., 1957.
20. Юм. Д. Соч.: в 2 т. / 2-е изд., доп. и испр. М.: Мысль, 1996.

Додаткова література до модулю 4. Німецька класична філософія

1. Кушаков Ю. В. Нариси з історії німецької філософії нового часу : навч. посіб. для студ. філос. ф-тів. – К. : Центр навчальної літератури, 2006.
2. Мінаков М. А. Вчення Канта про віру розуму. – К. : Центр практ. філос., 2001.
3. Булатов М.А. Логические категории и понятия. – К.: Наукова думка, 1981.
4. Гегель Г. В. Основы философии права, або Природне право і державознавство ; пер. з нім. Р. Осадчук, М. Кушнір. – К. : МП "Юніверс", 2000.
5. Гайденко П.П. Философия Фихте и современность. – М.: Мысль, 1979.
6. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук. Т.1–3. – М.: Мысль, 1974–1978.
7. Гегель Г. Феноменологія духу ; пер. П. Тарашук, наук. ред. пер. Ю. Кушаков. – К. : Основи, 2004.
8. Кант И. Сочинения. В 8-ми т. / Под общ. ред. А. В. Гулыги. М.: Чоро, 1994.
9. Критические очерки по философии Канта. – К.: Наукова думка, 1975.
10. Малинин В.А., Шинкарук В.И. Левое гегельянство. Критический анализ. – К.: Наукова думка, 1983.
11. Панфилов В. А. Немецкая классическая философия. – Днепропетровск: ДНУ, 2005.
12. Прокопов Д. Є. Німецька філософія Нового часу: Просвітництво, Кант і рецепція критицизму : підруч. для студентів ВНЗ. – Київ : Київ. ун-т, 2013. – 895 с.
13. Шеллинг Ф.В.Й. Сочинения в 2 т. – М.: Мысль, 1987, 1989.
14. Шинкарук В.И. Теория познания, логика и диалектика И. Канта. К.: Наукова думка, 1974.

Додаткова література до модулю 5. Некласична філософія другої половини XIX ст. – початку XX ст.

1. Крічлі С. Вступ до континентальної філософії. Пер. з англ. – К., 2008.
2. Рьод В. Шлях філософії: XIX–XX століття ; пер. з нім. М. Д. Култаєвої, В. І. Кебуладзе, В. М. Терлецького. – К.: Дух і Літера, 2010.
3. Філософія Артура Шопенгауера та сучасність : колект. моногр. / А. Карась, В. Рьод, А. Лой, К. Глой, А. Дахній; ред.: А. Карась. – Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2012.
4. Богачов А. Л. Філософська герменевтика. Навчальний посібник. – К.: Курс, 2006.
5. Гайденко П.П. Прорыв к трансцендентному. Новая онтология XX века. – М.:1970.
6. Гайденко П.П. Человек и история в экзистенциальной философии К.Ясперса // Ясперс К. Смысл и назначение истории. Пер. с нем. – М., 1991.
7. Райда К. Ю. Екзистенціальна філософія. Традиція і перспективи. – К. : ПАРАПАН, 2009.
8. Куцепал С.В. Парадокси нової онтології: на межі Буття і Ніщо (Жан-Поль Сартр) // Куцепал С.В. Французька філософія другої половини XX століття. Дискурс із префіксом “пост-” – К., 2004.
9. Лепп І.Християнська філософія екзистенції. Пер. з франц. – К., 2004.

10. Шабанова Ю. А. За гранью рационального. Иррациональная метафизика Артура Шопенгауэра и пути становления духовной культуры XIX – XX веков : Учеб. пособие по истории философии. – Д., 2002.
11. Лютий Т.В. Нігілізм: анатомія Ніщо – К., 2002.
12. Таранов С. В. Теологічний екзистенціалізм. – К.: Четверта хвиля, 2014.
13. Скратон Р. Коротка історія новітньої філософії. Від Декарта до Вітгенштайна. Пер. з англ. – К., 1998.
14. Адорно Т.В. Отношение к онтологии // Адорно Т.В. Негативная диалектика / Пер. с нем. – М., 2003.
15. Аверинцев С.С. Между средневековой философией и современной реальностью // Жильсон Э. Избранное. Том 1. Томизм. Введение в философию св. Фомы Аквиского – М.; СПб., 1999.
16. Базалук О. А. Философия жизни: от волюнтаризма к экзистенциализму (компаративистский анализ). – Вінниця, 2006.
17. Больнов О.Ф. Философия экзистенциализма. Пер.с нем. – СПб., 1999.
18. Бохенский Ю.М. Современная европейская философия. Пер. с нем. – М., 2000.
19. Ванслов В.В. Эстетика романтизма. – М, 1966.
20. Виндельбанд В. История философии. – К.1997.
21. Гайденко П.П. Экзистенциализм и проблема культуры. – М., 1963.
22. Долгов К. М. От Киркегора до Камю. – М., 1990.
23. Жильсон Э. Философ и теология. Пер. с франц. – М., 1995.
24. Зотов А.Ф. Современная западная философия – М., 2001
25. Лях В. Екзистенційна свобода: вибір і відповідальність (філософська концепція Ж.-П.Сартра) // Філософська і соціологічна думка. 1995. № 5-6.

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення студентів за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Сума балів за навчальні досягнення студента	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

6.2. Здобувачі вищої освіти можуть отримати підсумкову оцінку з дисципліни на підставі поточного оцінювання знань за умови, якщо набрана кількість балів з поточного тестування та самостійної роботи складатиме не менше 60 балів.

Поточна успішність складається з оцінок за роботу на семінарських/практичних заняттях – участь у дискусіях (оцінюється 5 занять, участь у занятті максимально може принести здобувачу вищої освіти 5 балів) та оцінок за виконання письмових завдань (оцінюється 5 завдань, кожне з яких – в межах 15 балів). Додаткові бали можна отримати шляхом написання есе (до 5 балів). Отримані бали за семінарські/практичні заняття та виконання письмових завдань додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальною дисципліни. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

Підсумкове оцінювання (якщо здобувач вищої освіти набрав менше 60	Залік відбувається у формі письмового іспиту, завдання складається з 20 тестових запитань, 1 відкрите запитання. Кожний тест має один правильний варіант відповіді. Правильна відповідь на запитання тесту оцінюється у 1 бал. Правильна відповідь на відкрите запитання оцінюється у 10 балів.
---	---

балів та/або прагне поліпшити оцінку)	Відкриті запитання оцінюються шляхом співставлення з еталонними відповідями. Максимальна кількість додаткових балів на заліку: 30
---------------------------------------	--

6.3. Критерії оцінювання *письмових завдань*:

5 тематичних завдань, кожне оцінюється в межах від 5 до 15 балів.

14–15 балів – відповідність еталону, наведення прикладів з додаткової літератури

11–13 балів – відповідність еталону, правильна мова викладення матеріалу.

9–10 балів – відповідність еталону, помилки в граматиці та/або орфографії.

6–8 балів – зміст відповіді має стосунок до предмету запитання, проте не відповідає еталону, містить суттєві граматичні та орфографічні помилки, які ускладнюють розуміння тексту або викривляють зміст повідомлення.

5 балів – наявність текстової відповіді, яка не відповідає еталону, та/або не має стосунку до предмету запитання, містить суттєві граматичні та орфографічні помилки, які ускладнюють розуміння тексту або викривляють зміст повідомлення.

6.4. Критерії оцінювання *дискусій*:

5 балів: активна участь у дискусії (виступи, коментарі, активне слухання), володіння навчальним матеріалом, наведення аргументованих відповідей із посиланням на джерела.

4 бали: активна участь у дискусії (виступи, коментарі, активне слухання), володіння навчальним матеріалом з незначними помилками за сутністю обговорюваних питань.

3 бали: активна участь у дискусії (виступи, коментарі, активне слухання) без достатнього володіння навчальним матеріалом, що має стосунок до теми обговорення.

2 бали: залученість до дискусії викладачем, неуважність, відсутність достатніх знань про предмет обговорення.

1 бал: залученість до дискусії викладачем, небажання брати участь в дискусії, відсутність достатніх знань про предмет обговорення.

6.5. Критерії оцінювання *есе* (індивідуального письмового самостійного завдання невеликого обсягу – від 2 до 4 аркушів А4, виконаного у вільному стилі, що відображає власні погляди автора на проблему або питання):

5 балів: наявність заголовку, вступу, однієї-двох тез та аргументів на їхню користь, логічного взаємозв'язку між тезою та аргументами, правильна мова викладення, наявність висновку, дотримання встановленого обсягу.

4 бали: наявність заголовку, вступу, однієї-двох тез та аргументів на їхню користь, незначні помилки логічного характеру між наведеною тезою та аргументами, незначні помилки у мові викладення, наявність висновку, дотримання встановленого обсягу.

3 бали: відсутність одного з обов'язкових структурних елементів есе (заголовку, вступу, однієї-двох тез та аргументів, висновку), наявність орфографічних та/або граматичних помилок або недотримання встановленого обсягу.

2 бали: відсутність одного з обов'язкових структурних елементів есе (заголовку, вступу, однієї-двох тез та аргументів, висновку), відсутність переконливих аргументів на користь тези, значна кількість орфографічних та/або граматичних помилок та/або недотримання встановленого обсягу.

1 бал: неструктурованість роботи, недотримання встановленого обсягу, велика кількість орфографічних та/або граматичних помилок, відсутність переконливих аргументів на користь тези.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності

Політика щодо академічної доброчесності регламентується "Положенням про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті "Дніпровська політехніка". <http://surl.li/alvis>

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація) робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. Викладач зобов'язаний у такому випадку видати інше індивідуальне завдання.

7.2. Комунікаційна політика

Усі письмові запитання до викладача щодо навчальної дисципліни можуть надсилатися на персональну корпоративну електронну пошту, на платформу Teams та на вайбер викладача.

7.3. Політика щодо перекладання

Роботи, які надано викладачеві для перевірки із порушенням термінів, оцінюються нижчими балами. Перекладання відбувається із дозволу декана у разі поважної причини (наприклад, хвороба).

7.4 Політика щодо оскарження оцінювання

Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням, він має право опротестувати виставлену оцінку у встановленому порядку.

7.5. Відвідування занять

Для здобувачів вищої освіти відвідування занять є обов'язковим. Причиною невідвідування занять є хвороба, участь в університетських заходах, навчання за індивідуальним графіком та академічна мобільність, що задокументовано. Про причину відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача особисто або через старосту та самостійно надолжити пропущений матеріал. У разі міжнародної мобільності навчання може відбуватись в он-лайн режимі.

8. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

На лекційних заняттях обов'язково мати з собою гаджети зі стільниковим інтернетом. Активованій акаунт університетської пошти (student.i.p.@nmu.one) на Офіс365